

[ชื่อ บ้าน นาม เมือง ภาคใต้]

ประพนธ์ เรืองณรงค์

รองศาสตราจารย์ อดีตรรณนิกการ “รัฐมิแล”

กรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้
ราชบัณฑิตยสถาน

สตูล

เขตการปกครอง

จังหวัดสตูลแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ คืออำเภอเมืองสตูล ทุ่งหว้า ละงู ควนกาหลง ท่าแพ ควนโดน และกิ่งอำเภอมะนัง

สตูล

สตูลเป็นคำมลายู ออกเสียงว่าสโตล (Satul) หรือสโตย (Setoi) หมายถึง ต้นกระท่อนหรือต้นสะท่อน

สตูลมีสมญานามตามคำมลายูว่า “นครี สโตยมาบังสการา” (Negeri Satoi Mambang Segara) แต่ละคำมีความในตัวเองนี้ นครี แปลว่า เมือง สโตย แปลว่า สตูล มาบัง แปลว่า เทวดา สการา แปลว่า สาครหรือสมุทร เมื่อรวมความแล้วหมายถึง “สตูลเมืองแห่ง

พระสมุทรเทวา” ซึ่งนำมาเป็นตราสัญลักษณ์ของจังหวัดสตูลในปัจจุบัน

เดิมสตูลมีชื่อเป็นอำเภอมาบัง ซึ่งมาจากคำว่ามาบังนครา หมายถึง เมืองเทวดา ต่อมาอำเภอมาบังถูกลดฐานะลงเป็นตำบลมาบัง และเปลี่ยนชื่อตำบลนี้เป็น “ตำบลพิมาน” แต่ยังมีเค้าความหมายเดิมอยู่บ้าง

สตูลในอดีตมีฐานะเป็นมูเก็ม (Mukim) หรือตำบลหนึ่งของไทรบุรีเรียกว่า “มูเก็มสโตย” สมัยนั้นไทรบุรีแบ่งการปกครองออกเป็น 4 เขต คือ ไทรบุรี กะบังปาสุ ปะลิส และสตูล ต่อมากะบังปาสุรวมเข้ากับไทรบุรี พร้อมยกฐานะสตูลขึ้นเป็นนครีสโตยหรือเมืองสตูล ขึ้นกับเมืองสงขลาและนครศรีธรรมราชตามลำดับ

เมื่อสยามมีการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล สตูลจึงขึ้นกับมณฑลไทรบุรี ประกอบด้วยไทรบุรี ปะลิส และสตูล เมื่อเกิดกรณีพิพาทกับอังกฤษเกี่ยวกับสิทธิสภาพนอกอาณาเขต เราต้องเสียดินแดนหัวเมืองมลายู ได้แก่ กลันตัน ตรังกานู ไทรบุรี และปะลิสแก่อังกฤษ ยังคงเหลือแต่สตูล ต่อมาสตูลรวมกับมณฑลภูเก็ต และทางการเห็นว่าการเดินทางระหว่างสตูล-นครศรีธรรมราช สะดวกกว่าสตูล-ภูเก็ต จึงย้ายสตูลไปขึ้นกับมณฑลนครศรีธรรมราช หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 แล้ว สตูลมีฐานะเป็นจังหวัดหนึ่งของภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน

ทุ่งหว้า

ชื่อทุ่งหว้านี้เป็นคำไทย หมายถึงท้อง ทุ่งที่มีต้นหว้าใหญ่เห็นเด่นแต่ไกล เดิมทุ่งหว้าตั้งชุมชนอยู่ที่บ้านสุโขงอุเป หรือบ้านคลองกาบหมาก (สุโขง = แม่น้ำ ลำคลอง, อุเป = กาบหมาก)

ในอดีตสุโขงอุเป เคยเป็นท่าเรือขนาดใหญ่ มีชาวจีนจำนวนมากอพยพจากเกาะปีนังมาทำไร่พริกไทย และมีเรือสินค้ามารับซื้อพริกไทยส่งไปขายที่ปีนังและสิงคโปร์เป็นประจำ จึงทำให้เศรษฐกิจในสุโขงอุเปดีขึ้น คับคั่งไปด้วยบ้านเรือน ร้านค้า และผู้คน จนได้รับสมญาว่า “ปีนังน้อย” ทุ่งหว้าถูกยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อ พ.ศ. 2516

ละงู

ชื่อ “ละงู” มาจากคำมลายูว่า “ละอูต” (Laut) หมายถึงท้องทะเลหรือมาจากคำมลายูว่า กัวลาฮู หรือกรากู (Guala Hu) หมายถึงปากน้ำละงู นอกจากนี้เสียงคำว่าละงูมีความใกล้เคียงกับ ละงัน (Lahan) ซึ่งเป็นภาษาอินโดนีเซีย หมายถึง แผ่นดินหรือภูมิภาค

จังหวัดสตูลแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ คืออำเภอเมืองสตูล ทุ่งหว้า ละงู ควนกาหลง ท่าแพ ควนโดน และ กิ่งอำเภอมะนัง

ละงูเคยเป็นเมืองเมืองหนึ่งที่มีเจ้าเมืองปกครอง ต่อมาถูกลดฐานะเมืองละงูลงเป็นกิ่งอำเภอให้ขึ้นกับอำเภอสุโขงอุเป (อำเภอทุ่งหว้า) ต่อมาใน พ.ศ.2473 กิ่งอำเภอละงูได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอละงูมาจนทุกวันนี้

ควนกาหลง

ควน (Guan) เป็นคำมลายู หมายถึง เนินดินเล็กๆ ส่วนคำว่ากาหลง (Kalung) เป็นคำมลายู หมายถึง ค้างคาวชนิดหนึ่งชอบกินผลไม้

กาหลงในคำไทยหมายถึงชื่อไม้พุ่มชนิดหนึ่ง หรือเป็นชื่อต้นกระเบาใหญ่มีแต่ดอกตัวผู้ ซึ่งเป็นต้นกาหลงเช่นกัน

นอกจากนี้กาหลงยังมีความเกี่ยวข้องกับ

เรื่องราวของกาฝูงหนึ่งที่บินหลงทางตรงบริเวณ เนินดินแห่งนั้นแล้วทำให้บินกลับรังไม่ได้ มันจึง ส่งเสียงร้องตลอดคืน ต่อมาเมื่อเกิดชุมชนขึ้นใน บริเวณนั้น จึงตั้งชื่อว่า “ควนกาหลง” อดีต ควนกาหลงเป็นกิ่งอำเภอ ขึ้นกับอำเภอเมืองสตูล ต่อมาได้ยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอควนกาหลง เมื่อ พ.ศ.2519

ท่าแพ

อำเภอท่าแพในอดีตมีชื่อเป็นคำมลายูว่า บาราเกต หรือราเกต (Rakit) แปลว่า แพริมน้ำ หรือล่องแพริมน้ำ หรือล่องแพไปตามลำน้ำ

อำเภอท่าแพเป็นชุมชนริมฝั่งน้ำที่มีความเจริญมาตั้งแต่อดีต ต่อมา พ.ศ.2537 จึงได้ยกฐานะเป็นอำเภอท่าแพ

ควนโดน

ควนโดนหมายถึงเนินดินเตี้ยๆ ที่มีต้นโดน หรือต้นกระโดนขึ้นเรียงราย เป็นไม้พุ่มยืนต้น ขนาดกลาง ดอกคล้ายชมพู สีขาวและมีกลิ่นหอม ผลกลมหรือรูปไข่ เนื้อไม้ละเอียดและแข็ง

อดีต “ควนโดน” เป็นกิ่งอำเภอมีชื่อว่า “ดูสน” คำว่าดูสนอาจฟังเป็นโดนหรือควนโดนก็ อาจเป็นได้ แต่คำว่าดูสนหรือดูซน (Dusun) เป็น คำมลายู แปลว่าสวนผลไม้ ต่อมาทางการจึงยุบ กิ่งอำเภอดูสนให้เป็นเพียงตำบลหนึ่ง และรวม ตำบลดูสนกับตำบลปันจอร์ (ชื่อนี้เป็นคำมลายูว่า ปันจัง (Pancang) หมายถึง หลักเขต) จัดตั้งเป็น ตำบลควนโดน

ต่อมาได้รวมตำบลควนโดน ตำบลสะตอ และตำบลย่านซื่อแล้วตั้งขึ้นเป็นกิ่งอำเภอ ควนโดน ก่อนจะได้ยกฐานะเป็นอำเภอควนโดน เมื่อ พ.ศ.2531

มะนัง

“มะนัง” เป็นคำมลายูออกเสียง “บันดิง”

เดิมสตูลมีชื่อเป็นอำเภอมำบัง ซึ่งมาจากคำว่ามำบังนครา หมายถึงเมืองเทวดา ต่อมาอำเภอมำบังถูกลดฐานะลงเป็นตำบลมำบัง และเปลี่ยนชื่อตำบลนี้เป็น “ตำบลพิมาน”

(Bendang) แปลว่าทุ่งนา อีกคำหนึ่งคือ “มีนัง” (Menang) แปลว่าชัยชนะ มะนังจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอ เมื่อ พ.ศ.2539

จังหวัดสตูลมีชื่อบ้านนามเมืองส่วนใหญ่เป็นคำมลายู ตั้งสถานที่ท่องเที่ยวที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้

เกาะตะรุเตา

เกาะตะรุเตา คำว่า ตะรุ มาจากคำว่า “ตะโละ” (Teluk) หมายถึง อ่าว ส่วน “เตา” หรือ “ตัว” (Tau) หมายถึง แก่แก่หรือผ่านมานาน คำนี้มีเสียงใกล้เคียงกับคำว่า “เฒ่า” ในภาษาไทย ตะรุเตาจึงหมายถึง อ่าวเก่าแก่มีมาแต่ดั้งเดิม

เกาะอาดัง

เกาะอาดังคำว่า “อาดัง” มาจากคำว่า “อุตัง” (Udang) แปลว่า กุ้ง ฉะนั้นอ่าวตะโละอุตังจึงแปลว่า อ่าวกุ้ง

ทะเลบัน

ทะเลบัน หรือ “ลาอูต เรอบัน” (Laut reban) คำว่า “ลาอูต” แปลว่า ทะเล ส่วนคำว่า “เรอบัน” แปลว่า ยุบลง เมื่อรวมความแล้วหมายถึง แอ่งน้ำขนาดใหญ่เหมือนทะเลซึ่งเกิดจากการยุบตัวของแผ่นดิน

นอกจากนี้ทะเลบันยังมีตำนานเล่าว่าในคำคืนหนึ่งผู้คนในหมู่บ้านฝันว่าชีปะขาวมาบอก

ให้ชาวบ้านอพยพ เพราะแผ่นดินจะจมลงใต้น้ำ ชาวบ้านส่วนใหญ่พากันเชื่อ จึงพากันอพยพออกจากหมู่บ้าน เจ็ดวันต่อมาฝนตกหนักติดต่อกัน เป็นเวลาหลายวันและหลายคืน จนกระทั่งหมู่บ้านไรนา และผู้คนที่ไม่อพยพออกมาต่างจมนหายไปใต้น้ำ หลังจากนั้นจึงปรากฏเป็นแอ่งน้ำใหญ่มาจนถึงทุกวันนี้

บ้านกบบังปะโหลด คำว่า กบบัง (Kubang) แปลว่าหนองหรือบึง ส่วนคำว่า ปะโหลด (Belut) แปลว่า ปลาไหล รวมความแล้วหมายถึง บ้านหนองปลาไหล

บ้านปยู คำว่า ปยู หรือ เปปยู (Pepuyu) แปลว่าปลาหมอคึ่งซึ่งแสดงให้เห็นว่าหมู่บ้านนี้มีปลาหมอคึ่งชุกชุม

บ้านภูเก็ดยามู คำว่าภูเก็ท (Bukit) แปลว่า ภูเขา ส่วนคำว่า ยามู (Yamu) แปลว่าต้นฝรั่ง รวมแล้วหมายความว่าภูเขาที่มีต้นฝรั่ง นอกจากนี้ ชาวไตยังชอบเรียกต้นฝรั่งว่าต้นชมพูหรือต้นชมพูยามูหรือต้นชมพูยามูก็มี ส่วนชมพูทั่วไป ชาวไตก็เรียกชมพูเหมือนชาวภาคกลาง

บ้านเจ๊ะบิลัง ในหมู่บ้านนี้มีตำนานเล่าว่า โจรสลัดปล้นหมู่บ้านแห่งหนึ่งและเมื่อปล้นเสร็จแล้วก็นำทรัพย์สินกับเด็กน้อยคนหนึ่งลงเรือ บิดาของเด็กอ่อนนอนขอลูกคืน แต่โจรสลัดปฏิเสธ บิดาของเด็กจึงเอามือยึดเรือโจรสลัดไว้และลากเรือขึ้นมาเพียงคนเดียวโดยไม่ได้อาศัยเรือแรงจากผู้ใดเลย พวกเขาโจรสลัดพากันพิศวงเกรงกลัว พร้อมกับพูดชมว่า “เจ๊ะบิลัง” แปลว่า ท่านนี้น่านับถือจริงๆ ต่อมาชุมชนแห่งนั้นจึงชื่อว่า “เจ๊ะบิลัง”

บ้านกำปงจิงนา คำว่ากำปงจิงนา เป็นคำมลายู หมายถึง หมู่บ้านชาวจีน เมื่อแยกเป็นคำจะได้ว่า กำปง แปลว่า หมู่บ้าน ส่วนคำว่า จิงนาแปลว่า ชาวจีนรวมความแล้วหมายถึง ชาวจีนเข้ามาตั้ง

ถิ่นฐานเพื่อปลูกพริกไทย ต่อมาที่นี้เปลี่ยนเป็น ตำบลฉลุง คำว่าฉลุง หมายถึง เสื่อสำหรับผูกช้าง คอกเลี้ยงช้างเคยสร้างไว้ที่คลองบ้านจัน หรือ คลองฉลุง

เขาโต๊ะหยงกง เขาโต๊ะยาหวัง เขาเกตรี ชื่อของหยงกงหรือโต๊ะหยงกงเป็นชื่อของพ่อค้าจีนที่รู้จักมักคุ้นกับรายา อาหวัง ผู้เป็นเจ้าเมืองวันหนึ่งรายาอาหวังเรียกโต๊ะหยงกงเข้าเฝ้าเพื่อบอกว่าพระองค์จะสวามิภักดิ์เจ้าหญิงปุตรีหรือเจ้าหญิงเกตรี แต่ทราบว่ามีเจ้าชายอื่นหมายปองเจ้าหญิงอยู่แล้ว คือ รายาวิงสา และรายากวง รวมทั้งพระองค์ด้วยเป็นสามพระองค์

แต่ทุกองค์ตกลงกันไม่ได้ ร้อนถึงเทวดาลงมาห้ามปราม แต่ไม่มีองค์ใดเชื่อฟัง เทวดาพิโรธ จึงสาปทุกองค์ไม่เว้นโต๊ะหยงกง ปรากฏว่าทั้ง 4 คน ต่างกลายเป็นภูเขามาจนทุกวันนี้คือ โต๊ะหยงกงเป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์อยู่ในเขตตำบลพิมาน อำเภอมืองสตูล ภูเขารายาวิงสาอยู่ในเขตตำบลฉลุง ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นเขาพญาวิงสา ภูเขา รายากวงอยู่ในเขตตำบลพิมาน ภูเขาบูเก็ทปุตรีหรือเขาเกตรี อยู่ที่บ้านเกตรี ตำบลบ้านควน อำเภอมืองสตูล

คำขวัญจังหวัด “สตูล สงบ สะอาด ธรรมชาติบริสุทธิ์”

คำขวัญเดิม “ตะรุเตา ไก่ดำ จำปาตะ คนใจพระ งามเลิศ เขตสตูล”

สัญลักษณ์ประจำจังหวัด รูปพระสมุทรวเทาสถิตอยู่บนแท่นหินกลางทะเล เบื้องหลังมีรัศมีพระอาทิตย์อัสดง

ตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดสตูล